

SELKO DUŠAN (ed.): Psychológia zdravia. Bratislava : Národný ústav srdcových a cievnych chorôb a vydavateľstvo MAURO Slovakia, 2009, 184 stran. ISBN 978-80-968092-5-7 (Karel Paulík)

Sborník z pořadí již třetí celoslovenské konference s mezinárodní účastí pořádané sekci Psychologie zdravia Slovenskej psychologické spoločnosti při SAV 15. května 2008 přináší příspěvky tří desítek autorů zabývajících se celou řadou témat pojatých z různých disciplinárně zakotvených hledisek, jejichž svorníkem je problematika lidského zdraví. Sborník uspořádal Dušan Selko, který sám připravil dvě samostatné studie a představení knihy významného slovenského psychologa Damiána Kováče *PSYCHOLÓGIU K METANOI* (Bratislava: Veda, 2007), která odráží výsledky jeho celoživotní vědecké aktivity a shrnuje přínos „bratislavské experimentální školy“ překračující hranice české a slovenské psychologie.

V prvním odborném příspěvku *ZÁKLADNÉ PŘEDPOKLADY ZDRAVÉHO VÝVINU* se Ivan Štúr krátce zamýšlí v obecnější rovině nad lidským zdravím v perspektivě lidské ontogenetické periodizace. Přitom charakterizuje duševní zdraví jako: stav, kdy je duše „dostatečnou citlivá, aby vedela vnímat krásu života (nie precitlivelá a neschopná) a s primeraným humorom čeliť jeho ťažkostiam“, což mu umožňuje nahlížet na jednotlivé vývojové etapy s moudrým a pozitivním nadhledem.

Dvojice Vladimír Kebza a Iva Solcová přispěla do sborníku dvěma studii *PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KVO: VÝZKUMNÉ A INTERVENČNÍ AKTIVITY V ČR a SOUVISLOSTI OSOBNÍ POHODY U ČESKÝCH VYSOKOŠKOLÁKŮ* shrnující některé výsledky výzkumu na aktuální témata.

Rizikovými faktory různých onemocnění se zabývají také Zora Gerová a Dušan Selko v textech nazvaných *SLEDOVANIE RIZIKOVÝCH FAKTOROV SCO U ASYMPTOMATICKÝCH OSÓB V PORADNI ZDRAVIA BRATISLAVA a BEHAVIORÁLNE RIZIKOVÉ FAKTORY KARDIOVASKULARNÝCH OCHORENÍ, RIZIKO ZDRAVOTNÉHO ZLYHANIA – AKO ĎALEJ?*.

Na zdravotní rizika spojená s celosvětovým nárůstem výskytu obezity od dětského věku

upozorňuje Milada Harineková (*PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY OBEZITY V ŠKOLSKOM VEKU*). Pavol Malovič (*POHYBOVÁ AKTIVITA A VEŘEJNÉ ZDRAVIE*) v souvislosti s nevhodným stravováním, nadváhou, způsobem trávení času, stresem apod. podtrhuje význam pohybových aktivit a uvádí mimo jiné vhodné stravovací a pohybové zásady. Pozitivní úloze humoru a možnostem uplatnění jógy při zvládání stresu a předcházení jeho nežádoucím důsledkům se věnují Róbert Ďurka (*HUMOR V ZDRAVÍ A V CHOROBE*) a Juraj Gajdoš (*JOGOVE TECHNIKY AKO PROSTRIEDOK NA ZVLADANIE STRESU*).

Kritický komentář k slovenskému programu duševního zdraví s náměty ne jeho rozvinutí podává Judita Stempelová (*NARODNÝ PROGRAM DUŠEVNÉHO ZDRAVIA Z POHLADU PSYCHOLÓGA*).

Darina Brukkerová, Ján Gajdošík, Renáta Knezovič se zabývají vlivem rodiny na zdravotní chování dětí v článku *FORMOVANIE POSTOJA K PODPORE ZDRAVIA V RODINĚ* a přinášejí výsledky výzkumu názorů na ovlivňování léčebného režimu rodinou.

Hlubší zamyšlení nad otázkami lidských odlišností ve zdravotní a sexuální oblasti nabízí Gabriel Bianchi v pasáži *INAKOSŤVO VEŘEJNOM PRIESTORE – POTŘEBY A KONFLIKTY*.

Mórae Gašparová *VYUŽÍVANIE PSYCHOLOGICKÝCH METÓD PŘI REALIZACII PROJEKTU „PREVENCIA ZAMERANA NA BOJ PROTI ALKOHOLU, DROGÁM A TOXIKOMÁNIÁM V REZORTE MINISTERSTVA OBRANY“* informuje o zkušenostech z realizace preventivního programu proti zneužívání psychotropních látek v ozbrojených silách SROV.

Peter Kolarčík a kol. představují mezinárodní profesní organizaci vytvořenou na podporu výzkumu a praktických aplikací psychologie zdraví v kapitole *EURÓPSKA ASOCIÁCIA PSYCHOLÓGIE ZDRAVIA*

Dušan Selko v části *PANELOVÁ DISKUSIA K AKTUALNYM OTÁZKÁM PSYCHOLÓGIE ZDRAVIA V TEÓRII A PRAXI* stručně shrnuje výsledky panelové diskuse (členy panelu byli R. Ďurka, M. Harineková, P. Kolarčík, V. Kebza, A. Madrásová – Gecková, D. Selko, J. Stempelová).

Jitka Simíčková-Čížková a Bohumil Vašina (KVALITA ŽIVOTA MĚŘENA RŮZNÝMI TECHNIKAMI) referují o výsledcích vlastního výzkumu prováděného u učitelek prvního stupně základní školy (N=108), v němž srovnávají různé metody zaměřené na zjišťování kvality života.

Danka Staneková se věnuje některým otázkám telefonického poskytování odborné pomoci osobám se specifickými závažnými problémy (PROBLÉMY KLIENTOV NA LINKE DŮVĚRY HIV/AIDS)

Problematickou naděje a beznaděje v souvislosti s dospíváním onkologickým onemocněním se zabývají Andrea Madarasová-Gecková a kol. (BEZNADEJ AKO FAKTOR ZDRAVIA U DOSPIEVAJÚCICH) a Peter Halama a Lucia Príhodová (NADEJ U ONKOLOGICKÝCH PACIENTOV: DIAGNOSTICKÉ ASPEKTY).

Některé etnické zvláštnosti pohledu dospívajících na zdraví rozebírají ve svém textu VNÍMANÉ ZDRAVIE MEDZI RÓMSKÝMI A NERÓMSKÝMIPUBESCENTMI: ÚLOHA ETNICITY A SOCIO-EKONOMICKÉHO STATUSU Peter Kolarčik a kol.

Různým souvislostem deprese a některých nozologických kategorií se věnují Jozef Benka a kol SOCIÁLNA OPORA A DEPRESIA U PACIENTOV S REUMATOIDNOU ARTRITÍDOU a Viera Cvíková s Evou Šlmúnovou (VÝSKYT DEPRESÍVNYCH A ÚZKOSTNÝCH SYMPTÓMOV U PACIENTOV S DIABETES MELLITUS)

Emocionální stránku sportovního výkonu s využitím poznatků z vytrvalostního běhu stručně přibližují autorky Lívia Danišová, Katarína Liptáková (OSOBITOSTI EMOCIONÁLNEHO PREŽÍVANIA VO VYTRVALOSTNÝCH ŠPORTOCH).

D. Selko se zodpovědně ujal nesnadné úlohy sestavit sborník z prací čtených autorů v ocenění hodné intenci vytvořit prostor k interdisciplinární diskusi na aktuální téma za účasti badatelů prezentujících různé přístupy a názory. Posuzované texty přinášejí řadu zajímavých poznatků a podnětů pro čtenáře zabývající se problémy zdraví a zdravého životního stylu. Díky svému širokému záběru mohou být nejen zdrojem poznatků i inspirace pro odbornou ale i širší veřejnost.

POPELKOVÁ MARTA, ZAŤKOVÁ MARTA: Podpora rozvoja osobnosti a intervenčné programy. Nitra : UKF, 2009, 212 stran. ISBN 978-80-8094-269-4 (Anna Schneidrová)

Kniha autorek Marty Popelkové a Marty Zaťkové „Podpora rozvoja osobnosti a intervenční programy“ se je zaměřena na intervenci skupinovou. Jak uvádí autorky, kniha je vyústěním jejich dlouhodobé skupinové terapeutické práce a snahou podělit se o své nabyté zkušenosti. Kniha je svým didaktizujícím obsahem velmi přínosná pro studenty psychologie a dalších pomáhajících profesí, také pro začínající psychoterapeuty, kteří si chtějí osvěžit a doplnit teoretické poznatky o fungování malých skupin a jejich vlivu na jednotlivce, zejména výcvikových intervenčních skupin.

Knihu je obsahově možné pomyslně rozdělit na dvě části. První, podstatně obsažnější část – kap. 1–4, je věnována zásadním aspektům skupinové práce v rovině obecné i z pohledu výcvikové komunity. Ve druhé části knihy (kap. 5–6) autorky sdělují svou zkušenost s aplikací intervenčního programu ve výcvikové komunitě, zkušenost podloženou vlastním výzkumem.

První kapitola upozorňuje na rozdíly v pojetí sociální kompetence, za jejichž průnik považují autorky aspekt individuální odpovědnosti (self efficiency) a sociální adaptabilitu. Za základ sociální kompetence u pracovníka pomáhajících profesí a východisko pro její celoživotní rozvíjení formou intervenčních programů (i vlastního výzkumu – kap. 6) považují autorky identifikaci osobní a profesní kompetence.

Druhá kapitola se zabývá prací s výcvikovou skupinou, přičemž na základě komparace terapeutické a výcvikové skupiny ukazuje na jejich odlišnosti. Výcviková skupina je definována jako skupina, jejímž cílem je podpora seberealizace a rozvoj osobnosti. Čtenář je zde obeznámen se základním vymezením malých skupin, s cíli, normami, rolemi, atmosférou (kterou bych v tomto případě zaměnila pojmem klíma), s významem učení a zpětné vazby, s tenzí vstupující jako výrazná adaptační proměnná.

Pro začínající trenéry výcvikových skupin je velmi informativní kapitola třetí věnovaná organizaci skupinové práce, cílům, přípravě, pravidlům a podmínkám komunikační kultury skupiny, také roli vedoucího (lídra) skupiny.

Čtvrtá kapitola seznamuje s procesem skupinové práce, s jednotlivými intervencemi podpo-

rujícími efektivitu tohoto procesu. Za významné považují zaměření se na etické aspekty ovlivňování v průběhu skupinové práce.

Pátá kapitola definuje výcvikovou skupinu jako komunitu v porovnání s jinými komunitami, zejména s komunitou terapeutickou. Psychologický zážitek komunity je zde přiblížen na příkladu výcvikové komunity studentů pomáhajících profesí a na konkrétních výsledcích získaných škálou PSCD v dimenzích zájem, spoluzodpovědnost, poslání a disharmonie.

Posouzení účinnosti výzkumně aplikovaného intervenčního programu v šesté kapitole vykazuje změnu ve zvýšení self- efficacy (sebeúčinnosti) a posun v interpersonálním chování ve směru k ideálu. Autorky se domnívají (není prokázáno), že je možné intervenčním programem docílit optimální i trvalou změnu ve výše uvedených charakteristikách, změnu ve smyslu navození osobní a sociální pohody jako předpokladu pro práci s klienty.

V knize zařazený slovník obsahuje vysvětlení pětadvaceti základních pojmů.

Jak jsem uvedla v úvodu této recenze, knihu bych pro její didaktizující (induktivní, persuasivní) zpracování obsahu doporučila jako učebnici pro studenty pomáhajících profesí.

ŠOLCOVÁ IVA: Vývoj resilience v dětství a dospělosti. Praha : Grada Publishing, 2009, 102 stran. ISBN 978-80-247-2947-3 (Karel Paulík)

Poměrně útlá knížka z pera známé české autorky zaměřující se mimo jiné i na otázky související s lidským adaptačním procesem se věnuje složité a rozsáhlé problematice lidské schopnosti odolávat zátěži s ohledem na vývojové zvláštnosti. Každá seriózní snaha vyrovnat se na vědecké úrovni s takovou problematikou naráží na řadu obtíží. V odborné komunikaci se, jak také autorka upozorňuje, používají pojmy teoreticky různě podložené a chápané. Zdroje poznatků o vývoji resilience lze spatřovat zejména ve vývojové psychopatologii a v pozitivní psychologii.

Knih je rozvržena do devíti kapitol, z nichž nejobsáhlejší je druhá kapitola věnovaná vývoji koncepce resilience u dětí s ohledem na koncepční, terminologické a metodologické problémy, zaměření výzkumu a otázkám intervenčních zásahů. Během vývoje badatelé doplňovali v pojetí resilience u dětí i dospělých původní pohled na odolnost jako na přetrvávající osobnostní dispozice umožňující adaptivní vývoj o

zřetel na různé měnících se okolností včetně sociálních vlivů a interakční působení vnějších a vnitřních činitelů. Vedle charakteristiky rizikových faktorů a popisu jevů pomáhajících zatěžovaným jedincům zvládat zátěž a studia regulačních systémů a procesů jsou zde brány v úvahu i možnosti intervence na příkladu zahraničních školních programů a podpory resilience u ohrožených dětí. Mezi protektivními faktory je věnována pozornost i některým speciálnějším otázkám např. pozitivnímu vlivu domácího zvířete na schopnost dětí a v další části i dospělých zvládat nároky.

Z terminologického hlediska je možno si povšimnout diference pojmů resilience a resiliency (příp. ego-resiliency). První z nich se vztahuje k dynamickým dějům, jimiž se navozuje pozitivní adaptace na nepříznivé okolnosti, druhý postihuje osobnostní adaptační předpoklady vůbec a má tedy zřejmě obecnější význam, neboť zde nejde primárně o adaptaci na nepříznivé a ohrožující situace, ale o zvládání nároků vůbec. Autorka s přihlédnutím ke zvláštnostem české terminologie navrhuje do aktuální diskuse chápat termín resilience jako dynamický proces související se zvládáním stresu a termín odolnost pro postižení relativně stabilizovaných osobnostních rysů s přihlédnutím na její teoretický základ (pojetí SOC, hardiness apod.). To nabízí poněkud jiný pohled, než vidíme u některých dalších autorů, kteří hovoří o resilienci v kontextu osobnostních rysů (viz např. J. Křivohlavý v knize Psychologie zdraví. Praha: Portál, 2001). Výzkum resilience zejména vzhledem k málokdy zřejmé kauzalitě vztahů proměnných by se měl více využívat longitudinálního přístupu a orientovat se na situaci uvnitř ohrožených skupin. Při využití transversálního přístupu připomíná autorka možnost uplatnění kritérií anglického statistika A. B. Hilla v souvislosti s úvahách o kauzalitě vztahů mezi proměnnými. Třetí kapitola se věnuje vývoji resilience v dospělém věku od přechodu do dospělosti po stáří. Je zde připomenuto aktuální zaměření na proměnné, které sehrávají pozitivní roli při zmírňování nebo eliminaci negativních dopadů stresu na zdraví. Ve funkci moderátorů či mediátorů odolnosti zde vystupují proměnné jako typ chován A/B, hardiness, SOC, explanační styl, sebevědomí, lokalizace kontroly optimismus, stabilita atd. Za závažný lze považovat poznatek, že resilience se v průběhu života vyvíjí a lze ji programově rozvíjet. Předpokladem proto je i fakt, že schopnost nervového systému

k buněčné regeneraci a růstu je zachována i v dospělosti. Určitý úbytek schopností (např. v kognitivní oblasti) lze poměrně účinně kompenzovat, pokud se nevyskytuje involuční patologie ještě v sedmém deceniu pomocí zkušeností, odborných znalostí či moudrosti. Důležité je přitom permanentní mentální úsilí i dostupná sociální opora.

Ostatní kapitoly sledují resilienci rodiny, skupiny, komunity, kultury. Předložen je také výběr dotazníkových metod ke zjišťování resilience.

Posuzovaná kniha přehledným a srozumitelným způsobem prezentuje celou řadu nových poznatků týkajících se lidské odolnosti vůbec a se zvláštním zřetelem na její vývojové souvislosti. Proto může dobře posloužit jako příručka pro studující humanitní a pomáhajících oborů i pro řadu odborníků, kteří v této oblasti pracují a dalších zájemců o dané téma.

PAULÍK KAREL: Vybrané poradenské a psychotherapeutické směry. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské Univerzity, 180 stran. ISBN 978-80-7368-739-7 (Marta Popelková)

Cílem monografie je zoznámenie a zorientovanie študentov pomáhajúcich profesií so základnými myšlienkami, princípmi a metódami, ktoré sa uplatňujú vo vybraných smeroch odbornej psychologickéj, terapeutickéj a poradenskej intervencie. Intervencia je zameraná na pomoc pacientovi alebo klientovi pri riešení osobných problémov, na ktoré sám nestačí. Autor ašpiruje tiež na orientovanie a motiváciu študentov k ďalšej samostatnej práci a k podnieteniu k hlbšiemu záujmu o nastolené problémy.

Z množstva terapeutických a poradenských smerov a ich hlavných predstaviteľov vybral autor tie, ktoré sú známe v odborných kruhoch a často sa uplatňujú v pomáhajúcich profesiách.

Prvá kapitola pojednáva o rozdieloch medzi psychoterapiou a poradenstvom, uvádza zhody a rozdiely medzi nimi. Z hľadiska predpokladanej miery účasti klienta, poradenstvo počíta viacej než psychoterapia s vlastnou aktivitou klienta a jeho vkladom na riešení problémov. V psychoterapii je podľa autora treba niekedy liečiť aj bez účasti alebo dokonca proti vôli pacienta. S uvedeným názorom možno polemizovať, pretože je otázne, či pomoc klientovi proti jeho vôli môže byť pre neho prospešná. Slobodné rozhodnutie pre pomoc považujem aj

v práci s klientami so závažnými ťažkosťami, napr. psychotickými príznakmi, za dôležité.

V nasledujúcich kapitolách autor predstavuje 10 psychotherapeutických smerov vrátane ďalších, do ktorých zaradil transpersonálnu psychoterapiu, na problém zameranú terapiu a satirickej terapiu. Posledné dve kapitoly monografie sú venované skupinovej psychoterapii a poradenstvu a terapeutickéj komunite.

Z množstva terapeutických smerov vybral autor na osobnosť zameranú psychoterapiu, kognitívnu a behaviorálnu psychoterapiu, hlbinné, dynamické psychoterapie, transakčnú analýzu, gestalt terapiu, expozíciu a terapiu zaplavením, systemické terapie a existenciálnu psychoterapiu.

Pri predstavení jednotlivých smerov autor podáva ich charakteristiku, uvádza oblasť, na ktorú kladú hlavný dôraz, teoretické východiská a všeobecný cieľ terapie. Postupuje predstavením zakladateľov a stručným, zaujímavým exkurzom do ich životopisu, pohľadom na terapeutický proces, postupy a účinnosť pomoci. Kritický pohľad na predstavený smer, jeho súčasný stav a ďalšie literárne zdroje, vrátane časopiseckých, uzatvárajú kapitolu.

Text je spracovaný didakticky prehľadnou formou a jeho prínos vidím najmä v usporiadaní dnes už veľmi rozsiahleho a stále narastajúceho množstva poznatkov v oblasti psychoterapie do jednotného celku. V tomto zmysle hodnotím zámer autora podporiť orientáciu študujúcich v rozsiahlych informačných zdrojoch ako vysoko aktuálnu.

Domnievam sa, že autorovi sa podarilo excelentne skĺbiť vedeckosť textu s pútavosťou a tak je rukopis vedecký i čitateľný, neunavuje, prináša podnety k zamysleniu a konfrontácii s aktuálnymi poznatkami.

KAREL PAULÍK (et al): Moderátory a mediátory záťažové odolnosti. Ostrava : Filozofická Fakulta Ostravské Univerzity, 2008, 240 stran. ISBN 978-80-7368-635-2 (Evžen Řehulka)

Posuzovaná tímová monografie je jedním z výstupů řešení výzkumného projektu s názvem „Osobnostní proměnné jako moderátory a mediátory záťažové odolnosti“ realizovaného členy katedry psychologie a sociální práce Filozofické fakulty Ostravské Univerzity v Ostravě za podpory grantu GAČR č. 406/06/ 0796.

Výzkumný tým vedený prof. K. Paulíkem zpracoval aktuální téma z oblasti zvládání záteže se zřetelem na řadu podstatných souvis-

lostí. Centrální pozornost je zaměřena na osobnostní faktory adaptivního zvládnání zátěže v lidském životě z psychologického hlediska. Protože je zátěž je průvodním jevem lidského života, řadí se toto téma v současné psychologii k těm nejvyhledávanějším a považují za potřebné zabývat se jím zejména způsobem doplňujícím dosavadní poznatky o výsledky empirických výzkumů, jak je tomu v dotyčné knize.

Autoři vycházející ze systémového pojetí zátěže pohlížejícího na zátěž v širších souvislostech, které ovlivňují mimo jiné reakci lidského jedince na kladené nároky. Přitom specifickou reakcí na podněty přesahující možnosti jedince adaptovat se na ně je stres s řadou nežádoucích důsledků. Jedním z důležitých faktorů zvládnání nároků je odolnost, zahrnující souhrn osobnostních vlastností disponující jedince k adaptivnímu zvládnání situace. V procesu zvládnání (v obecnějším smyslu v procesu adaptace) se uplatňují různé situační i osobnostní faktory. Zprostředkující úloha těchto faktorů je zkoumána ve vztahu ke zvládnání pracovní i mimo-pracovní zátěže u různých skupin populace (učitelé, studenti vysokých škol, vykonavatelé nepedagogických povolání) s využitím srovnání českých a slovenských učitelů a studentů. Zvláštní pozornost je v této souvislosti věnována problematice genderu. Hlavní obsah práce je zahrnut do tří hlavních kapitol.

V první kapitole analyzuje K. Paulík základní pojmy a vztahy v zátěžových situacích podstatné pro jejich zvládnání. Přitom se zabývá také otázkou moderátorů a mediátorů zátěže z teoretického i metodologického hlediska. Na tuto kapitolu navazuje druhá kapitola téhož autora, přinášející výsledky výzkumu zaměřeného na moderátory a mediátory zvládnání v různých profesních skupinách.

Ve třetí kapitole se zabývají v samostatných podkapitolách P. Saforek, K. Pavlica, a A. Schneiderová otázkami zprostředkujícího vlivu genderu na prožívání zátěže. Pozornost je věnována zejména vlivu pojetí genderové role, specifickým znakům reakce žen vykonávajících učitelské povolání na stres vzhledem k jejich schopnosti odolávat zátěži a souvislostem odolnosti a charakteristik vyjadřovaných pojmy maskulinita – feminita.

Hodnocená práce splňuje svůj cíl na základě dobrého teoretického zázemí vycházejícího z rozsáhlé odborné literatury. Přináší poměrně rozsáhlý empirický výzkum zaměřující se především na osobnostně dispoziční faktory adaptace na zátěž v lidském životě. Výsledky

přinášejí řadu zajímavých i nových poznatků použitelných v teorii, vzdělávání a nabízejí i podněty pro další výzkum. Lze ji doporučit odborníkům zabývajícím se danými otázkami i studentům psychologie, medicíny i dalších oborů.

SLEPIČKA PAVEL, HOŠEK VÁCLAV, HATLOVÁ BĚLA: Psychologie sportu. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2009, 2. Vydání, 240 stran. ISBN 978-80-246-1602-5 (Karel Paulík)

Posuzovaný text je věnován psychologickým aspektům sportovních aktivit. Sport jako významný sociální fenomén promítající se do lidského života v různých rovinách je zde pojat v širokých souvislostech včetně psychologických aspektů tělesných cvičení.

Čtenář zde nalezne tradiční témata, jimiž se zabývají sportovní psychologové i další lidé, kteří se sportem zabývají v intencích profesionálních i běžných zájmů. Trojice autorů rozdělila předkládaná témata do 15 oddílů.

V první kapitole (autoři Hošek a Hátlová) „Vývojové základy psychologie sportu“ jsou vedle stručné zmínky o psychologickém pojetí hry zmíněny historické souvislosti formování názorů na tělesná cvičení s připomínkou antických tradic v západní kultuře zdůrazňujících bojové prvky a cenu prvenství a východních trendů představovaných např. systémem jógy, které nestaví na bojovné soutěživosti nýbrž na dosažení vnitřní harmonie a rovnováhy s prostředím.

Druhá kapitola (Hošek) „Předmět a metody psychologie sportu“ přináší výklad o předmětu zájmu psychologie sportu historicky spojující souvislosti tělesných a psychických aktivit. Speklativní úvahy starověkých a středověkých myslitelů dostaly solidnější vědeckou bázi až v souvislosti s konstitucí psychologie jako samostatné vědy koncem 19. století. Spíše nahodilá produkce prvních psychologických zájemců o sport na začátku 20. století postupně přecházela v systematické bádání. S rozvojem zájmu o sportovní soutěžení se i sem začínají promítat politické a komerční zájmy, což vyvolalo i zájem o vyvážení podmínek pro limitní výkonnost. V této souvislosti připomíná V. Hošek i trend k mezinárodní výměně zkušeností sportovních psychologie nacházející výraz v mezinárodních odborných setkáváních a vytváření mezinárodních vědeckých institucí, v níž sehráli roli i čeští odborníci (M. Vaněk).

Dále je ve druhé kapitole krátká zmínka o psychologické analýze sportovních aktivit, typologii sportů a metodách sportovní psychologie rozdělených na metody zjišťování a působení.

Ve třetí kapitole (Hošek, Hátlová) „Psychické procesy a sport“ jsou probrány otázky motorického vývoje poznávání (zvláštnosti percepce, představ, myšlení), emocí, volných procesů.

Zvláštní kapitola (4.) je vzhledem k důležitosti tohoto fenoménu věnovaná otázka podněcování sportovní aktivity s názvem „Sportovní motivace“ (Hošek). Pozornost je zde věnována utváření a proměnám složitých soustav motivů sportovců, otázkám sportovních aspirací, potřeb, zpětného posuzování výkonu (kauzální atribuce). Nesporně zajímavá je pasáž o autodeterminaci sportovce upozorňující na úskalí vnějších vlivů na podněcování jedince k výkonu, kdy nátlak byť spojený s odměnou může vyznít kontraproduktivně.

Osobnostní problematika je v souvislosti se sportem podávána v páté kapitole (V. Hošek) „Osobnost ve sportu“. Mimo jiné je zde zmíněna otázka sportovních talentů, somatotypů a rozdílnosti pohlaví v souvislosti se sportovními aktivitami. Sociální stránce sportu se věnuje P. Slepíčka v 6.–11. kapitole „Sociální interakce ve sportu“, „Sociální skupiny ve sportu“, „Sociální facilitace ve sportu“, „Agrese a násilí ve sportu“, „Psychologické aspekty sportovního diváctví“, „Sociálně psychologické aspekty dopingů“.

Zejména problematika dopingů je ve srovnání se staršími domácími texty z oblasti sportovní psychologie netradiční. Autor poukazuje na nebezpečí plynoucí jednak z celospolečenské situace, jednak z faktu vysoké sociální prestiže úspěšných sportovních výkonů spočívající v toleranci k drogám i ve snaze dosáhnout úspěchu a vysokého sociálního ocenění za každou cenu. Navíc používání zakázaných a zdraví nebezpečných podpůrných prostředků proniká i do rekreačního sportu (např. pěstování postavy). Proto je třeba zabývat se i účinnou prevencí dopingů.

Dvanáctá a třináctá kapitola „Ideomotorika a autoregulace“ (Hošek, Hátlová) a „Principy psychologické přípravy sportovce“ (Hošek) se zabývají využitím některých psychologických zákonitostí ve sportovní přípravě (vztah představy a pohybu, vliv koncentrace, vztah fyziologických a psychologických dějů atd.).

Ve čtrnácté kapitole „Psychohygienu ve sportu“ (Hošek) je sport vzpomenut jako prostředek

mentální hygieny i jako zdroj jejího problematizování (sportovní stres).

Poslední patnáctá kapitola „Srovnání hodnocení a sebehodnocení ve sportu“ (Hošek) připomíná, že hodnocení logicky ke sportu patří. Porovnávají se výkony a sportovci podle určitých kritérií sociálních i individuálních. Přitom je zmíněna také zajímavá otázka sebehodnocení sportovce, sebehodnocení poruch a závislost na sportu a cvičení.

Recenzovaná kniha přináší řadu poznatků z oblasti sportovní psychologie, které prezentuje stručnou a poměrně přehlednou formou. Může tedy dobře posloužit jako základní informace pro zájemce o možnosti uplatnění psychologie ve sportu a jako výchozí příručka shrnující poznatky z rozsáhlých odborných pramenů pro další studium.

HOSKOVCOVÁ SIMONA: Psychosociální intervence. Praha : Karolinum, 2009, 183 stran. ISBN 978-80-246-1626-1 (Karel Paulík)

Posuzované dílo vycházející v edici učebních textů Karlovy univerzity je určeno jako studijní pomůcka pro vysokoškolskou výuku v předmětu stejného názvu. Autorka zaměřuje své úsilí na přiblížení v praxi nejvíce uplatňovaných forem odborné psychologicky podložené intervence v sociální sféře. V pojmu psychosociální intervence je zachycena úzká souvislost mezi duševním životem a širší sociální realitou. Tento typ odborné činnosti primárně směřující ke snižování utrpení a zlepšování kvality života představuje poměrně širokou oblast otázek souvisejících s rozmanitou množinou problémů, které nejsou z nějakých důvodů lidé, ať již jako jednotlivci nebo skupiny schopni adaptivně zvládnout, ačkoliv by to bylo z jejich osobního nebo širšího společenského hlediska žádoucí. Na základě toho vznikají buď ze strany občanů samých nebo příslušných institucí požadavky na odborné služby, které by měly účinně pomoci nalézt vhodná řešení. To jistě představuje pro osoby tyto služby realizující velké nároky, jejichž nedílnou součástí je odpovídající znalostní vybavení. Hodnocený text člení předkládané poznatky do 14 kapitol kromě předmluvy. V každé kapitole jsou uváděny zvláště základní informační zdroje. Jednotlivé kapitoly obsahují vymezení základních pojmů a probírají problematiku psychosociální intervence v různých oblastech výskytu obtíží vyžadujících odborný zásah jako např. somatická onemocnění a du-

ševní onemocnění vůbec, krizové situace u dětí i dospělých, nádorová onemocnění smyslové vady, umírání apod.

I když bylo z pochopitelných důvodů nezbytné některá témata připadající v intencích tématického zaměření textu v úvahu zmínit jen okrajově nebo vynechat, přináší text celou řadu poznatků užitečných nejen pro studenty. Ty jsou důležité a potřebné pro získání orientace v psychologických základech odborné intervence při řešení problémů v sociální oblasti s tím, že pro jejich rozšíření a prohloubení bude nezbytné studium dalších odborných textů, k němuž poskytuje autorka četné podněty. Poměrně bohaté bibliografické odkazy nabízejí

vedle tradičních tištěných knižních či časopi-seckých a dalších pramenů i poukazy na aktuální informace ve zdrojích elektronických.

Učební texty jsou určeny studentům se zaměřením na předložení souhrnného zpracování určitého tématu i podněcení zájmu o jeho hlubší studium s využitím dalších pramenů.

Knihy Simony Hoskovcové je zpracována přehlednou, didakticky vhodně strukturovanou formou. Představuje potřebnou, obsahově bohatou a inspirativní studijní pomůcku pro čtenáře studující psychologii. Vedle toho může jistě posloužit i řadě graduovaných odborníků pracujících v pomáhajících profesích.